

Чимало фразеологічних одиниць української мови має книжне походження:

а) зі Святого Письма: *сіль землі; пісня пісень; повертатися на круги своя; земля обітована; не хлібом єдиним живе людина; притча во язицех; лікарю, зцілися сам;*

б) з античної міфології: *розрубати гордіїв вузол, авгієві стайні, нитка Аріадни, сізіфова праця, піррова перемога, дамоклів меч;*

в) перекладені з інших мов: *тут собака заритий* (з німецької), *апетит приходить під час їжі* (з французької), *синя панчоха* (з англійської), *відкладати в дову шухляду* (з російської);

г) вислови відомих людей: *"Іду на ви!"* (князь Святослав), *"Борітеся – поборете"* (Т. Шевченко), *"Караюсь, мучуся, але не каюсь"* (Т. Шевченко), *"Вогонь в одежі слова"* (І. Франко), *"А судді хто?"* (О. Грибоедов), *"Бути чи не бути?"* (В. Шекспір) [4].

Отже, фразеологія, в цілому, надзвичайно багата і різноманітна за своїм складом, володіє великими стилістичними можливостями, зумовленими її внутрішніми властивостями, які й становлять специфіку фразеологізмів. Хоч фразеологізми різні за походженням, суттю та вживанням, але в мові вони функціонують нарівні з окремими словами і становлять частину її лексики. Проте вони набагато виразніші, ніж окремі слова, мають більш яскраве експресивне чи емоційне забарвлення. Фразеологічні засоби мови є квінтесенцією (у переносному значенні основною, сутністю чогонебудь; найсуттєвішим, найголовнішим) [2] її національного обличчя. Вони містять у собі велику силу експресії та емоційної наснаги. Недарма фразеологізми здавна вважаються однією зі специфічних рис кожної мови. Їх вивчення має особливе значення для вдосконалення мовної майстерності людини, для підвищення мовної культури.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Комплексний довідник. Українська мова та література / [Марченко А. С., Марченко О. Д., Попко О. Г. та ін.] – [3-тє вид.]. – Х. : Весна, 2011. – 720 с. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Бусел В. Т., Дмитрієв О. В., Латник Г. В. та ін.]. – [5-тє вид.]. – К. : Перун, 2005. – 1728 с. 3. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посібн. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с. 4. Білоножка В. М. Фразеологічний словник української мови. [Електронний ресурс] / В. М. Білоножка. – Режим доступу : http://ycilka.net/slovnuk_fraz.php. 5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2003. – 464 с.

Онищенко В. П.

УДК 811.161.2'373.43:005

Студент 1 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. Проаналізовано терміни іншомовного походження в галузі менеджменту, з'ясовано позамовні та внутрішньомовні причини запозичень, простежено зміни, яких зазнають іншомовні слова в процесі освоєння їх українською мовою.

Анотация. Проанализированы термины иностранного происхождения в отрасли менеджмента, определены внеязыковые и внутриязыковые причины заимствований, прослежены изменения, которым подвергаются иностранные слова в процессе осваивания их украинским языком.

Annotation. The terms of foreign origin in management sphere have been analyzed in the article, the extralingual and interlingual causes of borrowings have been clarified, and changes in foreign words taking place in the process of their assimilation in the Ukrainian language have been traced.

Ключові слова: українська мова, термін, термінологія менеджменту, запозичення.

Наукова термінологія відіграє важливу роль у державотворенні і є показником розвитку наукового, соціально-економічного та культурного поступу держави [1]. Питання про те, якою повинна бути термінологія – національною чи міжнаціональною, – завжди хвилювало науковців. Особливо гостро ця проблема постає в українській національній науковій термінології, яка тривалий час майже не розвивалася. Набуття Україною статусу незалежності зумовило зміну мовної ситуації в країні.

© Онищенко В. П., 2013

Основою будь-якої національної терміносистеми є власна термінологія. Проте, якою б багатою не була природна мова, при творенні термінів вона потребує лексичних та словотвірних ресурсів високорозвинених мов. Проблеми запозичень у різних терміносистемах присвячено дослідження Симоненко Л. О., Малевича Л. Д., Кочан І. М., Клименко Н. Ф., Селігея П. О., Пілецького В. І., Гриценко П. Ю.

Для розвитку кожної національної мови об'єктивними є процеси мовних взаємовпливів і взаємозбагачень. У науковій лексиці співіснують національне й інтернаціональне. Перший складник виявляє її самобутність, другий єднає її з міжнародними стандартами. Для повноцінного розвитку термінології важливо дотримуватися рівноваги, оптимального співвідношення цих двох складових [2]. Іншомовні слова потрапляють у мову й лишуються в ній за умови існування потреби лексичної системи.

Мета роботи – дослідити іншомовні запозичення в термінології менеджменту, з'ясувати причини запозичень, простежити фонетичні, морфологічні та семантичні зміни, яких зазнають іншомовні терміни в процесі освоєння їх українською мовою.

На формування термінології менеджменту вплив мали позамовні та внутрішньомовні чинники. З-поміж позамовних чинників потрібно відзначити пріоритет англійських вчень. Українська терміносистема менеджменту формувалася й продовжує формуватися на ґрунті їх наукових досліджень. На думку В. Пілецького, англіцизм, як і будь-яке інше запозичене слово, доречний, якщо він позначає поняття, що з різних причин ще не назване засобами української мови [3].

Поряд із позамовними чинниками, що впливають на формування досліджуваної терміносистеми, потрібно відзначити й внутрішньомовні:

1. Тенденція до інтернаціоналізації термінології. Українська наукова мова формується за міжнародним стандартом, і чимало семантичних прогалин у її терміносистемі заповнюється внаслідок запозичень [4].

2. Найменування галузевих понять власномовними словами "не може бути нескінченим, по-перше, через природну обмеженість лексичних ресурсів кожної мови, по-друге, тому, що поняття певної галузі не завжди мають вдалі позначення в національній мові" [5].

У процесі освоєння нові терміни зазнають фонетичних, морфологічних, семантичних змін.

Морфологічне освоєння нових запозичень передбачає входження до певних частин мови й набуття відповідних синтаксичних і морфологічних ознак. Наприклад, запозичені з німецької мови терміни: "*штраф*" у мові-джерелі має форму жіночого роду, українською мовою засвоєно у формі чоловічого роду; "*циркуляр*", уживане у формі середнього роду, в українській – у формі чоловічого роду.

Важливим показником адаптації запозичених термінів в українській мові є також семантичне освоєння запозичень – їх включення до лексичної системи мови-реципієнта, віднесення нового слова до синонімічного та антонімічного ряду слів і розмежування його з іншими елементами цього ряду. Запозичені терміни "*директива*" (фр. *directive*), "*резолюція*" (лат. *resolutio*), "*циркуляр*" (нім. *Zirkular*) виступають у синонімічному ряді з термінами "*розпорядження*", "*вказівка*".

Виразною тенденцією поповнення сучасних терміносистем новими одиницями є надмірне, часом критичне використання іншомовних, переважно англомовних, термінів за наявності усталених у мові питомих термінів. Кількість таких заступлень зростає, хоча відомо, що "надмірне захоплення іншомовними термінами – це шлях до втрати національної самобутності української мови" [4].

Як аспект лексико-семантичної адаптації запозиченого терміна можна також розглядати його здатність утворювати терміни-словосполучки з питомими термінами або загальноновживаними словами мови-реципієнта на зразок: *робоча група, людські ресурси, апарат управління, ефективність управління*.

3. Переваги запозичених термінів пов'язані з намаганням уникнути полісемії, оскільки запозичений термін не співвідноситься у свідомості носіїв національної мови. Для запозичених термінів характерна однозначність, мінімалізована можливість асоціацій термінів зі словами національного словникового складу: *директорат – управління, адміністратор – керівник*.

4. Використання запозичених термінів може бути пов'язане з їхньою дериваційною продуктивністю. На основі багатьох запозичень у термінології менеджменту формуються термінотворчі гнізда. Наприклад, загальноновживане слово "*план*" є основою творення похідних: *планувати, планування, плановий, плановість, планувальний, бізнес-план, бізнес-планування*.

Залежно від характеру процесу запозичення іншомовні лексеми, які входять до складу української термінології менеджменту, можна поділити на прямі та опосередковані запозичення.

До прямих запозичень належать терміноодиниці, що їх засвоїла досліджувана терміносистема безпосередньо з мови-продуцента. До опосередкованих запозичень належать лексеми, які ввійшли до термінології менеджменту через мову-посередника.

Мовами-джерелами прямих та опосередкованих запозичень у досліджуваній терміносистемі є: латинська мова (*адміністратор, компетенція, корпорація, ефект, штат*), грецька (*характеристика, теорія, система*), англійська (*лідер, менеджмент, рейтинг, інновація*), французька (*кадри, гриф, інформація, купюра*), німецька (*штандарт, штраф*) тощо.

Мовна система виробила декілька шляхів освоєння лексики іншомовного походження, тим самим захищаючи свою глибинну структуру від чужорідних елементів, серед них калькування, адаптація та гібридизація [6].

Значну частину термінів у терміносистемі менеджменту становлять інтернаціоналізми. Інтернаціоналізмами вважаються такі лексеми, які зафіксовано в чотирьох або більше мовах, що відносяться не менше ніж до трьох мовних сімей [1]: директор – лат. *director*, англ. *director*, нім. *Direktor*,

фр. *directeur*, пол. *dyrektor*; інструкція – англ. *instruction*, нім. *Instruktion*, фр. *instruction*, пол. *instrukcja*; департамент – англ. *department*, нім. *Departement*, фр. *departement*, пол. *department*; премія – англ. *premium*, нім. *Prämie*, фр. *prime*, пол. *premia*; програма – гр. *programma*, англ. *program*, нім. *Programm*, фр. *programme*, пол. *program*.

Аналіз досліджуваного матеріалу дозволив зробити висновок, що запозичення іншомовних терміноодиниць – закономірне об'єктивне явище, яке не має істотних обмежень чи заборон. У процесі освоєння нові терміни зазнають графічних, фонетичних, морфологічних та лексико-семантичних змін. На відміну від питомих українських термінів на позначення відповідних понять менеджменту, термінам-запозиченням більшою мірою властиві такі характерні ознаки, як точність, конкретність, однозначність, при цьому вони виявляють і високу словотвірну активність. Усе це сприяє розширенню й збагаченню досліджуваної терміносистеми.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Симоненко Л. О. Українська термінологічна лексикографія за роки незалежності: здобутки і прорахунки / Л. О. Симоненко // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. – 2003. – Вип. V. – С. 43–52. 2. Селігей П. Що нам робити із запозиченнями? / П. Селігей // Українська мова. – 2007. – № 4. – С. 16–32. 3. Пілецький В. Мовна самобутність терміна / Пілецький В. // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. VIII. – С. 49–54. 4. Гриценко П. Ю. Українська термінологія і термінографія на етапі розбудови / П. Ю. Гриценко, Л. О. Симоненко // Збірник наукових праць 1-ї наукової конференції "Українська наукова термінологія: стан та перспективи". – К. : Наук. думка, 2008. – С. 5–16. 5. Малевич Л. Д. Мовна і позамовна детермінованість процесів термінологічного запозичання / Л. Д. Малевич // Наук. записки. Серія "Філологічна". Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість". – Острог : Вид. Нац. ун-ту "Острозька академія". – 2010. – Вип. 14. – С. 411–415. 6. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному лексиконі : [монографія] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К. : Видавн. Дім Дмитра Бурого, 2008. – 336 с.

Загоруйко К. С.

УДК 811.161.2'27

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УКРАЇНСЬКА МОВА В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Анотація. Проаналізовано сучасну мовну ситуацію в Україні, розглянуто явище змішування української та російської мов, висвітлено шляхи подолання кризової мовної ситуації в країні, розкрито потребу впровадження державної програми мовного планування, спрямованої на захист національної мови, зміцнення її авторитету, широку популяризацію створеної на її ґрунті національної культури.

Аннотация. Проанализирована современная языковая ситуация в Украине, рассмотрено смешивание украинского и русского языков, освещены пути преодоления кризисной языковой ситуации в стране, раскрыта необходимость внедрения государственной программы языкового планирования, направленной на защиту национального языка, укрепление его авторитета, широкую популяризацию созданной на его почве национальной культуры.

Annotation. The article analyzes the current linguistic situation in Ukraine, studies the phenomenon of mixing the Russian and Ukrainian languages, highlights the ways to overcome the crisis language situation in the country, reveals the need for the implementation of the state program of language planning, aimed at protecting the national language, strengthening its authority, the general promotion of created on its basis national culture.

Ключові слова: білінгвізм, соціолінгвістика, русифікація, суржик.

Актуальність обраної теми статті зумовлена потребою дослідження мовної ситуації України, проблем функціонування української мови в умовах масового українсько-російського білінгвізму задля впровадження програми державної мовної політики.

Мета дослідження – загальний огляд мовної ситуації України, пошук практичних заходів, необхідних для подолання кризи в мовній сфері.

© Загоруйко К. С., 2013